

Міністерство освіти і науки України
Херсонська загальноосвітня школа I – III ступенів №
47
Херсонської міської ради

Наукове товариство імені Т. Шевченка (НТШ) – феномен української науки

Виконав: учень 11-А класу
Херсонської загальноосвітньої школи I-III ст. №47
Херсонської міської ради
Поплевічев Андрій
Науковий керівник: Астрашевська Т.Л.,
вчитель української мови і літератури,
спеціаліст I категорії

План

- 1. Вступ
- 2. З історії створення Наукового Товариства імені Шевченка (НТШ).
- 3. Перші члени НТШ, їхня діяльність та наукові досягнення.
- 4. Заборона діяльності НТШ.
- 5. Видатні українські фізики молодшої генерації — члени НТШ.
- 6. Відродження НТШ у Львові.
- 7. Іноземні члени НТШ.
- 8. Висновки.
- Додатки

• Вступ

- Усупереч складній історичній долі, численним поневолювачам наша Україна все ж дала світові геніальних сподвижників слова, культури, освіти, науки й технологій. Тим важливіше нині правдиво відтворити історію розвитку культури й науки в Україні, не пустити в непам'ять бодай одне ім'я, людину, творіння якої можуть бути гідним прикладом для нащадків, викликати гордість українців як етносу, який примножив світовий прогрес.

• Мета

Метою нашої роботи є ознайомлення із подвижниками фізичної науки, які змушені були жити й працювати за межами України, але яких завжди тягнуло у рідні місця. Їх об'єднувало відоме у світі Наукове товариство імені Шевченка, що відіграло надзвичайно важливу роль у розвитку української науки зокрема.

Історії створення НТШ

- Як відомо, у 1873 році у Львові було засновано Товариство імені Шевченка, яке у 1892 році, з прийняттям нового статуту, було перетворене на Наукове товариство імені Шевченка (НТШ). Товариство імені Шевченка було створене з ініціативи Олександра Кониського - письменника, публіциста і громадського діяча з Чернігівщини; Єлисавети Милорадович - поміщиці з Полтавщини; Дмитра Пильчикова видатного українського фізика, винахідника з Полтави; отця Степана Качали - посла до Галицького сейму і державної ради зі Львова; Михайла Жученка - адвоката і громадського діяча з Слобожанщини. Ними був створений фонд, за кошти якого було куплено українську друкарню у Львові, що стала основою діяльності нового Товариства.

Олекса-Мирон Біланюк

Мирон Біланюк народився 15 грудня 1926 року в селі Тарнавка поблизу Риманова на Лемківщині в родині педагога. Його батько, Петро Біланюк, здобув освіту та науковий ступінь доктора фізичної географії у Карловому університеті (Прага), працював у передвоєнні роки викладачем у різних навчальних закладах Львова. Тут Олекса закінчив шість класів, однак вступити до гімназії завадила Друга світова відомий учений США українського походження, професор, дійсний член НТШ, іноземний член АН України, який має наукові досягнення світового рівня в галузі експериментальної та теоретичної фізики. Його експериментальні дослідження стосуються ядерної фізики й присвячені вивченню механізмів ядерних реакцій і структури атомних ядер, у галузі теоретичної фізики

Міліянчук Василь

- український фізик-теоретик, професор Львівського університету, один із засновників фізичної школи не тільки у Львові, але й в Україні, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, один з найвидатніших фізиків повоєнної доби.
- Василь Міліянчук народився 10 січня 1905 року в с. Добровідка (тепер Коломийського району на Івано-Франківщині) в селянській родині, глава якої (Степан) був змушений підробляти ще як залізничник. Початкову освіту Василь отримав у рідному селі, а 1913 року склав вступні іспити до Коломийської гімназії. Тут виховували дітей свідомими українцями. Досить сказати, що тут у різний час навчалися В. Стефаник, М. Шашкевич, Л. Мартович, композитор А. Кос-Анатольський. Але пошук можливостей навчатися за меншу плату змусив талановитого юнака перейти до гімназії в Перемишлі, а згодом і до Львівської, яку він закінчив у 1926 році.

Степан Прокопович Тимошенко

- один із фундаторів Української Академії Наук, завідувач кафедри опору матеріалів і декан Київського політехнічного інституту, почесний професор багатьох університетів світу, видатний учений-механік, геній інженерної справи, сподвижник Володимира Вернадського та Миколи Василенка, видатний український учений ХХ століття. Народився Степан Тимошенко в селі Шпотівка (тепер Конотопського району Сумської області) 23 грудня 1878 року в сім'ї землеміра. Батько походив із кріпацької родини та отримав початкову освіту в поміщицькому домі. Закінчив за два роки курси землемірів у Харкові, а мати закінчила жіночу гімназію в Києві. Степан був старшим сином у сім'ї. Спочатку він здобував освіту вдома, а 1889 року вступив у Роменське училище. Навчаючись тут, завжди був найкращим учнем.

Роман Михайлович Цегельський

- народився 12 липня 1882 року у мальовничій Кам'янці-Струмиловій (тепер Кам'янка-Бузька Львівської області).
- Його батько Михайло походив з давньої священицької родини Цегельських. Національна свідомість у родині та матеріальний статок сприяли тому, що всі діти здобули вищу освіту, посіли помітні становища в суспільстві. Старший брат Лонгин Цегельський був міністром уряду ЗУНР.
- Роман навчався в українській академічній гімназії у Львові, яку закінчив з відзнакою. Це дало йому змогу в 1900 році без труднощів вступити до Львівського університету на математично-природниче відділення філософського факультету. Цісарська влада надавала перевагу польським студентам над українськими, тому атмосфера в університеті була неспокоїною

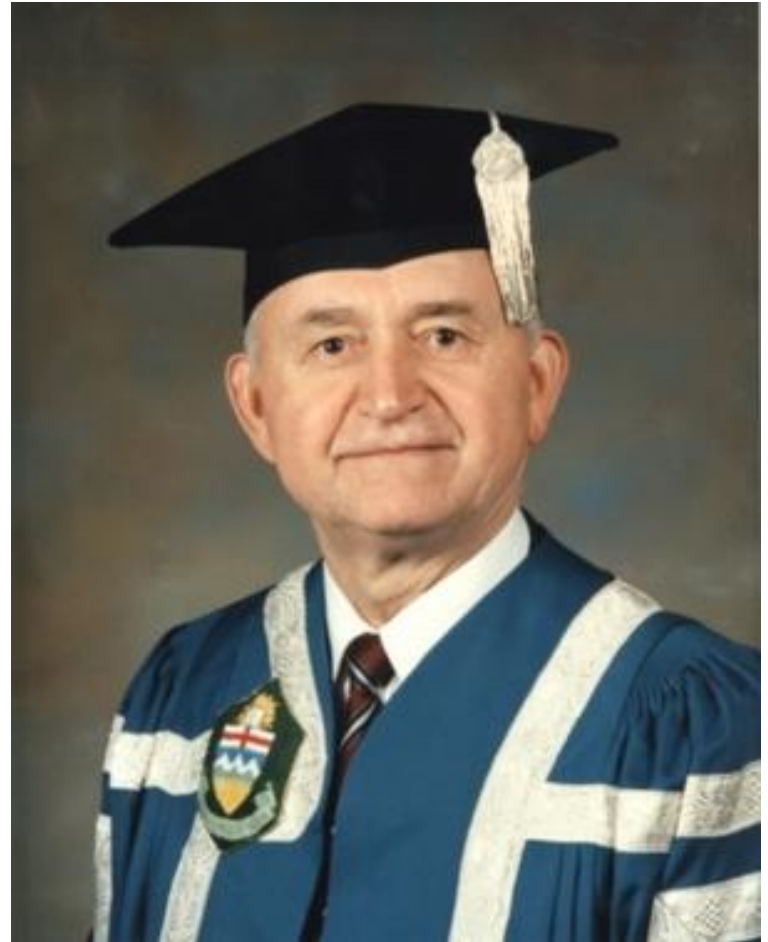

Зеновій-Володимир

Храпливий

- У відродженні НТШ стало традицією відзначати на засіданнях фізичної комісії ювілейні дати, пов'язані з іменами фізиків - дійсних членів НТШ. П'ятнадцятого березня 2004 року в Тернополі відбулася наукова конференція «Сучасні проблеми квантової теорії», присвячена 100-річчю З. Храпливого.
- Професор З. Храпливий був дійсним членом НТШ з 1934 року, учителем гімназій у Перемишлі та Львові, професором Львівського університету та проректором з навчальної роботи в 1939-1941 рр., професором у Міжнародному вільному університеті в Мюнхені та з 1948 року - професором фізики в університеті Сент-Луїсу (США).
- Оскільки друга половина життя професора пройшла за океаном, у радянський час згадувати його ім'я було «не модно», сьогодні мало хто з фізиків середнього і навіть старшого покоління знає це прізвище. Після довгого замовчування перша офіційна згадка про вченого прозвучала у Львові на загальних зборах відродженого НТШ у 1990 році. У 1994 році заходами фізичної комісії НТШ та фізичного факультету ЛДУ імені Івана Франка відбувся науковий семінар на тему «Проблеми релятивістської квантової механіки системи частинок» присвячений 90-річчю від дня народження професора.

Пляцко Роман Михайлович

- фізик-теоретик, доктор фізико-математичних наук, дійсний член НТШ з 1995 року, заступник голови фізичної комісії Товариства. Народився 17 квітня 1952 року в селі Кулява Жовківського району Львівської області. Закінчив Львівський університет (1974). У 1974 - 1977 рр. навчався в аспірантурі Інституту фізики АН Білорусії. З 1977 року працює в Інституті прикладних проблем механіки і математики НАН України (Львів). Наукові праці стосуються досліджень проблем загальної теорії відносності й астрофізики. У 1988 році вийшла монографія Р. Пляцка «Прояви гравітаційної ультрарелятивістської спіно-орбітальної взаємодії», що привернула увагу до специфіки гравітаційної взаємодії за умов, коли відносна швидкість тіл (частинок) наближається до швидкості світла. Здобули визнання й останні праці Р. Пляцка, опубліковані в провідних міжнародних журналах, присвячені можливим астрофізичним наслідкам гравітаційної ультрарелятивістської спіно-орбітальної взаємодії. У рамках діяльності відновленого НТШ у Львові (1989), разом з Романом Гайдою доклав значних зусиль до вивчення життєвого шляху та наукової спадщини Івана Пулюя. Це знайшло відображення у їх спільній монографії «Іван Пулюй» (1989).
- Роман Пляцко - відомий дослідник і популяризатор творчої спадщини багатьох учених-фізиків, автор низки публікацій з історії фізики в наукових виданнях та періодиці.